

Ще однією рисою національного гніту того періоду стало використання царською владою «чорних сотень» - озброєні загони шовіністичної організації "Союза русского народа" та "Союза М. Архангела" для фізичного утиску і залякування прогресивної української інтелігенції, для знищення демократичних початків і проведення насильницьких актів над євреями.

Російська імперія відкритим шляхом почала насаджувати великодержавний шовінізм, не обходячи при цьому представників інших національностей, насамперед євреїв. Прикладом цього є найбільш резонансний судовий процес над службовцем цегельного заводу того часу – «справа Бейліса» 1913 року. Чоловіка без доцільних доказів звинуватили в ритуальному вбивстві православного хлопця. Чорносотенна преса провела активну антисемітську кампанію, але на захист Бейліса вступила демократична еліта – письменники та відомі діячі (М. Коцюбинський, М. Грушевський, А. Шептицький та ін.). Суд був змушений виправдати М. Бейліса.

Антиукраїнська політика тривала і після смерті П. Столипіна. Її кульмінація відбувалася у 1914 році, коли царська влада заборонила святкувати сторіччя від народження найвідомішого українського поета Т. Г. Шевченко. Таки події спричинили повстання та масові демонстрації українських студентів у Києві та інших містах.

Гончар Дмитро Сергійович
аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОНТРРЕВОЛЮЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ В УСРР В ПЕРШІ РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ (1918-1922 рр.)

Становлення радянської влади на Україні оформлялося як «диктатура пролетаріату», яка на ділі була диктатурою партії більшовиків. Основною функцією нової держави було «придушення опору повалених експлуататорських класів». Всі органи влади будувалися за партійним принципом, в тому числі і ті, які безпосередньо проводили в життя масовий терор.

Під час вивчення цієї проблеми намітилися такі ідеї:

1. Ситуація, що створюючися нормативна база не встигала за швидкими змінами військової і політичної ситуації. Тому всі законодавчі прогалини заповнювали в ході практичної діяльності надзвичайних органів на основі принципу «революційної доцільності». Саме на цій доцільності, а не стільки на радянських законах, базувалося нове «червоне право», яке поступово замінювало пряме революційне насильство.

2. Суб'єктами позасудової репресії і кримінальної відповідальності за контрреволюційні злочини виступали, перш за все, представники буржуазії, поміщики, священники, офіцери, козаки і посадові особи царського режиму. Однак, з початком переходу до непу склалася ситуація, що в будинках примусових робіт в більшості знаходилися робітники і селяни, що підтверджується статистичною звітністю і заявами відповідальних працівників правоохоронних органів.

3. Зі звіту комісії, сформованої А.І. Денікіним, слідує, що в 1918-1919 рр. в ході більшовицького терору було вбито 1 000 000 - 1 766 118 люд., в тому числі, професорів і вчителів - 6775, лікарів - 8800, офіцерів - 54 650, солдат - 260 000, поліцейських - 59 000,

поміщиків - 12 950, селян - 815 000 і робочих - 193 350. Тільки протягом червня 1921 року і лише за вироком трибуналів в Харкові було розстріляно 418 людей.

4. Така статистика в черговий раз показує нам, що репресіям піддавалися, хоч як це парадоксально, вже і представники робітничо-селянського класу. Подібна політика проводилася для залякування населення та придушення опору новому правопорядку. Невдоволення політикою більшовиків виливалося в численні селянські повстання (нормативні акти і архівні документи все частіше використовують по відношенню до селян термін «політичний бандитизм»), справлятися з якими репресивно-каральна система просто не встигала. У зв'язку з цим радянська влада була змушена систематизувати та впорядкувати діючі нормативно-правові акти, що регулюють боротьбу з контрреволюційними злочинами. Метою цих заходів було усунення перегинів з боку правоохоронних органів.

5. По закінченню громадянської війни в процесі кодифікації був прийнятий перший Кримінальний кодекс УСРР. Його особлива частина починається з контрреволюційних злочинів. Системний аналіз даних статей говорить про те, що їх нечітко сформульовані диспозиції зберігали можливість реалізації принципу об'єктивного ставлення. Що в майбутньому підтвердилось практичною діяльністю правоохоронних і судових органів.

6. Стаття 57 КК УСРР 1922 р. встановлює, що під контрреволюційним злочином розумілося всяке діяння, спрямоване на повалення завойованої пролетарською революцією влади робітничо-селянських рад і їх виконавчих органів. Під контрреволюцію підпадали також дії в напрямку допомоги тій частині міжнародної буржуазії, яка не визнає рівноправ'я прийшлої на зміну капіталізму комуністичної системи власності і прагне до її повалення шляхом інтервенції або блокади, шпигунства, фінансування преси тощо. Ця стаття часто розширено тлумачилася. Тому та чи інша дія особи, якщо вона суперечила політичній лінії більшовиків, могла кваліфікуватися також як контрреволюційний злочин.

7. Диспозиції ст. 58-73 КК УСРР встановлювали, що під контрреволюційні злочини підпадають організація збройних повстань, зносини з іноземними державами з метою схилення до збройного повстання або оголошенню війни, участь в контрреволюційних організаціях або сприяння міжнародній буржуазії, диверсії, шпигунство, приховування і пособництво в контрреволюційних злочинах, пропаганда і агітація до повалення органів радянської влади, створення і поширення в контрреволюційних цілях шкідливих чуток і ін. [5, с. 567-569].

8. Будь-яка революція передбачає боротьбу кількох сил. Тому поява термінів «контрреволюція» і «контрреволюційні злочини» - закономірне явище історичного процесу в ході насильницької перебудови суспільства. У різних країнах це відбувалося по-різному. Метою автора є докладне дослідження і опис цього процесу в Україні.